

MEKTÛB-İ TİRMİZÎ

ELL HACC HÜSEYİN VEDAD

İstanbul

2008

B i s m i l l a h i r r a h m a n i r r a h i m

Hâkîm Tirmizî Afganistan'ın kuzeyinde, bugünkü Özbekistan topraklarında yer alan Tirmiz şehrinde doğmuştur. Esas adı *Ebû Abdillah, Muhammed b. Ali b. el-Hasen b. Bişr* olup daha çok "**el-Hakîm et-Tirmizî**" lakap ve nispetiyle meşhur olmuştur. Kaynaklarda doğum tarihi hakkında bilgi verilmeyen Hâkîm'in hicri III. asrın başlarında doğduğu tahmin edilmektedir. Onun vefat tarihi hakkında ise, hicri 255-320 arasında değişen birbirinden farklı tarihler verilmektedir.

Kütüb-i Sitte adı verilen 6 hadis kitabından **Câmiü's-Sahih** adlı eseri yazan ve asıl adı, *Muhammed b. İsâ* olan Tirmizî ise Hicri 209 yılında doğmuş ve (hicri 279) 893 yılında ise vefat etmiştir. Bu zât da İmam Tirmizi olarak anılmaktadır. Ancak bu ikisi birbirinden farklı kimselerdir.

Hâkim Tirmizî, Ebu Turab Nahşebî, Ahmed b. Hadraveyh, Yahya b. Muaz Razî gibi dönemin meşhur mutasavvıflarından istifade etmiştir. Bazı fikirlerinden dolayı tepki alan ve sürgüne gönderilen Tirmizî, Hac yolculuğu münasebetiyle *Nişâbur, Bağdat, Şam, Mekke ve Medine'de* bulunduğu zamanlarda âlim ve ariflerle fikir alış-verişinde bulunmuş, farklı coğrafyaların farklı yorumlarıyla tanışmıştır.

Hânefî fıkhnı ve İslâm'ın zâhirî ilimlerini tahsil eden, Hakîm Tirmizî, nübüvvetin hatemi olduğu gibi velâyetinde hatemi var mıdır? Sorusundan yola çıkarak kendisinin en önemli eseri sayılan ve kendisinden sonra gelen birçok kimseyi etkileyen, **Hatmü'l-Evliyâ** adı verilen eseri yazmıştır. Muhyiddin-i İbn Arabî onun eserlerinden etkilenmiştir.

Nübüvvet-velâyet meselelerini anlatan bu eserin en dikkat çekici yönü ise velâyetin hatemi olarak görünecek olan Hatemül Veli'ye sorduğu suallerdir. *Muhyiddin İbnü'l-Arâbî* bu suallere cevap vermek istemiş ve bunun için, **el-Cevab'ul-Mustakim** ismiyle müstakil bir eser kaleme almıştır. Ayrıca meşhur eseri **Futuhât'ul-Mekkiye** isimli eserinde de bu konuyla ilgilenmiştir. Ancak On bir asırdan beri cevapları aranan bu suallere tam olarak hiç kimsenin cevap veremediği görülmüştür.

İbnü'l-Arâbî **Fütûhâtü'l-Mekkiye** adlı eserinde **Hâtemü'l Evliyâ** olan zâtın "**Arab'ın en şerefli soyuna mensup olacağını**" haber verdiği halde, Resulullah Aleyhisselâm'ın huzurunda Arapça değil, başka bir milletin diliyle konuğuğuna dikkati çekerek; "**Hatm O'nun (Resûlullah'ın) huzurunda diz çökmüştü ve O'na bir kadının sözünü haber veriyordu. Ali'de (r.a) Hatm'in konuğuğu dili tercüme ediyordu.**" demiştir. ("**Fütûhâtü'l-Mekkiye**", c. 1, s. 114. bas.: Beyrut, 1994)

Yaklaşık on bir asır önce kaleme aldığı "**Hat-mü'l-Evliyâ**" adlı eserinde, kırkların tümünün zuhûrundan sonra "**Hâtemü'l-Evliyâ**" olan zâtın kâim olacağını haber veren *Hakîm Tirmizî*, yaşadığı mânevî tecellîleri anlattığı "**Büdüv-ü Şe'n**" adlı risâlesinde, kırkların zuhûrundan sonra kâim olacak olan bu zâtın, halkın fesada düştüğü bir zamanda **Türk**'e gönderileceğini keşfetmişti.

Bir manevî gönülde zuhur eden "**KAYAD EL-ASR ELL H.V**" beyan-ı ilâhîyesi bu noktayı işaret etse gerektir. **KAYAD**: Eski Türk boylarından olan **Kayı** boyunda gelecek nesle ve Kayı çocuklarına verilen addır.

DİBACE

B i s m i l l a h i r r a h m a n i r r a h i m

Bu suallere cevap vermekteki maksadımız şudur: Hakîm Tirmizî zamanındaki velâyet anlayışı ile bugün Allah'ımızın lütfettiği velâyet anlayışı arasındaki farkı anlaşılır hale getirmektir. Netice itibarı ile, Allah'ımızın velâyeti ne kadar terakki ettirmiş olduğu görülecektir.

İslam tarihi boyunca pek azı müstesna, ilim ve irfan sahipleri, Hâkim Tirmizî hazretlerinin bu suallerine cevap vermekten çekinmişlerdir. Suallerin sıfatî olması; muhtelif sayıların, mekân ve makam isimlerinin sorulması bunlara cevap verilmesinde tereddüt oluşmasına sebep olmuş, bir anlamda sorular kendilerini kuşatan sıfat ile korunmuşlardır. İlim ve irfan sahipleri bu sualleri sıfatî açıdan değerlendirmişlerdir. Hâkim Tirmizî hazretlerinin bu suallere cevabı Hatmül Velâyet'ten beklemesi de, onun hakkı olduğunu göstermektedir. Çünkü bu suallere gerçek bir cevap ancak Zatîyet noktasından olabilir.

Zatîyet noktasından bakıldığında bu suallere verilen cevaplar, suallerin zahirine göre değil, suallerin mahiyetinin nasıl olması gerektiğine göredir.

Bu sualler genelde, kuldân Allah'a gidiş olarak düzenlenmiştir. Bu ise tevhide uygun düşmez. Esasta Allah'ın kullardaki tecellisine göre düşünmek daha doğru olur. Biz de bu şekilde düşünerek bu sualleri cevapladık.

Sualleri hazırlayan Hâkim Tirmizî, muhakkak ki Allah yolunda güzel bir noktaya gelmiş velidir. Ancak bütün bu sualler zaman içinde bize kadar intikal ederken, bu vadide pek malumatlı olmayan kimselerin, tabirleri tam olarak ifade edemediklerinden anlatımda da farklılıklar görülmüştür. Tercüme ve intikallerde aksamlar olabilir.

Kullarda hep bir istek vardır, nefis daima ister. Manevî makamları da ister. Bu noktada kullar, ben bir şey yapayım da, hak kazanayım der. Dua bir teslimiyet ve ilticadır. Dua ederken, ya Rabbi, bize ver deriz. Bu talepler birer istektir. Ancak burada hiçbir kul ben şunu yaptım da bunu aldım diyemez. Nefsini Müslüman eden gönüllerdeki arzu, Allah'ın kendisini talep etmesidir İlâhîte, "**Umulur ki kurtuluşa erersiniz**" buyrulmuştur. Ancak, Allah'ın rahmetine iltica edilir.

Geçmiş zamanlardaki velâyet makamlarında da bu arzular zuhur bulmuştur. Ancak her terakkide evvelki makamları terk edip daha ileri geçmişlerdir. Bu, Allah'ın rahmeti icabıdır.

Allah'ı sıfatla tahdit etmek mümkün değildir. Bugün maneviyat anlayışı, iki noktada yoğunlaşmıştır; Akli idrak, ruhi idrak. İkisi de tatbikattadır. Ancak maneviyatı Allah'ın bugün lütfettiği bilgi ve idrak ile ifade etmek icap eder.

O gün bir tek kurtarıcı vardır. O da Allah'tır. Burada ancak, Allah'ta mahiv olmuş gönül ehli kelimeler. Kul, Allah'a nasıl teşekkür edeceğini ifade edemez. Allah kuluna yakınlık verdiği zaman ona, "**Sen olan da benim**" buyurur. Bu noktadan sonra hangi kul kendisini Hakk'tan gayri olarak mütalaa edebilir. Onun için bütün velilerin teveccüh ettikleri nokta budur.

Bu sorular dünyevi bakış açısıyla sorulmuştur. Makam sıfatı olduğunda dünyayı ilham eder. Ancak sorulara verilen cevaplar, zâtîyet anlayışı ile verilmektedir. Bu bakımdan sıfat ile zâtîyyeti ifade etmek mümkün değildir.

Sorulara verilen cevaplarımız, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v) buyurduğu İslamiyet'teki asliyyetin hususlarını idrak edilsin düşüncesi ile ifade edilmiştir. Maalesef insanlar, ruhi âlemi de Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v) buyurduğu gibi değil de, kendi dünyevi yaşam ve görüşleri ölçüsünde değerlendirmişlerdir.

Sualler o zamanki manevî anlayışa göre hazırlan-

mıştır. Zamanımızdaki manevî idrak ve anlayışa hitap etmemektedir. Şüphesiz ki Allah her an yeni bir şandır.

Sorularda rakamlardan bahsedildiğini görmekteyiz. Allah'ın Zâtîyet-i ilâhiyesi açılmış olan gönül Allah'ı anlatmak hususunda rakamlardan münezzehtir.

Manevîyat rakamla tahdit olunmaz. Rakamlar dünya içindir. Kur'an-ı Kerîm nazil olduğu zaman âyetlerin numaraları yoktu. Sonraları kolaylık olması açısından âyet numaraları konmuştur. Rakam değerlendirmeleri, dünya içindir. İlâhî âlemi sınırlayamaz. Rakamlarla tahdit etmek zâtîyeti sifata indirgemek demektir.

Manevîyatta Allah'ın rahmetini rakamlarla kısıtlamak doğru değildir. Allah birdir ve tektir. Bu sayı olarak 'bir' anlamında anlaşılmalıdır, Allah'ın Vahdaniyetini, yani Allah'ın birliğini idrak etmek gerekir. Allah'ın vahdaniyeti rakamlar ile nispet edilemez. Bütün rakamlar, o 'Bir'in içinde olduğuna göre, değerlendirme O'na aittir. Ölçü ve rakamlar ise kısıtlı ve sınırlıdır.

Bu sualler ile Hatmül Evliyayı tespit etmeye çalışmışlardır. Bu suallere Muhyiddin-i Arabî Hazretleri de cevap vererek, belki de Hatmül Evliya'nın kendisi olacağını ima etmiş olmaktadır.

Allah'ın öyle kulları vardır ki, kendisinden başka

kimse bilemez. Ancak zuhur ettiği zaman bilinebilir. Bu suallere cevap vermemizin sebebi şahsiyet peşinde olduğumuzdan değil, Allah'ımızın her zamanda yeni bir bilgi ve rahmet sunduğunu ifade etmek içindir.

Efendimiz Miraçta âlemleri geçerken o âlemlerin tecelliyatı zuhur eder. '**Burak**' ile başlar, '**Refref**' ile devam eder. Her makamı geçişte o makamın tecelliyatının ismi olarak zuhur eder. Âlem-i Ama'da arzu çoktur fakat isim yoktur. İdrak vardır. Refref ile gitti, anlatımı sözde kalır. Bunlar Allah'ın Musavvir'inden bir yansımadır. Allah'ın arzusunun bir neticesi olarak ifade edilebilir.

Bu sorular Hz. Hâkim Tirmizî zamanı icabı Makam-ı sıfatîden sorulmuş ve dünya yaşamından ahiret tarif edilmek istenmiştir. Sıfatî makamdan sorulan sorulara verilen cevaplar, Allah'ımızın Hatmül Velâyet makamı olan '**Zat uz Zat**' idraki ile ifade edilmiştir. Sorular ve cevaplar arasındaki makam farkına dikkat çekmek isteriz.

Huve't tevfiku'r refik
ELL HACC HÜSEYİN VEDAD

Hakim Tirmizi Hazretlerinin Sorularına Cevaplar

B i s m i l l a h i r r a h m a n i r r a h i m

1) Sıdkla ilgili bütün gayretlerini ortaya koyduktan sonra evliyanın nâil oldukları makamların niteliklerini (menzilleri) ve sayısını söyler misin?

Allah'ın velilerinin sayısını, Allah'tan başka kimse bilemeyeceğine göre, onların makam ve menzillerini de O'ndan başka kimse bilemez. Manevîyat hiçbir rakam ve ölçü ile sınırlandırılmaz. Hüve her an yeni bir şanda olduğuna göre, her an başka zevk ve neşeyle evliyasında tecelli eder. O' nu hiçbir kayıtla tavsif edemeyiz. Kayıtlar kullar içindir.

Allah'ımız her an âlemleri, feyz sunarak terakki ettirmektedir. Bu terakki nereye kadar diye düşünebiliriz. Allah feyz sunduğu müddetçe terakkinin nihayeti yoktur.

Ancak, Allah'ın isimlerdeki arzusu ne ise, o ismin temsil noktasının terakkisi de o kadar olacaktır. Yani her isim almış kul noktası, Allah'ın ondaki arzusu kadar feyz alır ve terakki edebilir.

2) Yakınlık (ehl-i kurbet) ehlinin menzilleri (makamları) nerededir?

Yakınlık verdiği gönüllerin her hali O'na aittir. Yakınlık verdiğine göre Hakk ile Hakk olmuşlardır. Bu, "**Sırrı Lahmik**" dir. Onların menzilleri Hüve'dedir.

3)Askerler(asakir=erler)neredeki kimse-ler için mümkündür, hangi şeyle onlara mümkün kılınmıştır?

"Ve ma ya'lemu cunude rabbike illa hüve"

"Rabbinin ordularını ancak Hüve bilir."
(74/31)

"Ve inne cundena lehumul galibun"

Muhakkak ki bizim ordumuz, galibiyet onlarıdır."(37/173)

Manevîyatta "**tam er**" olanlar Hz.Süreyya'nın buyurduğu "**Muhali mümkün eylerler Süreyya çünkü andırlar**" sırrından görünenlerdir. Onlar Kuranı Kerimde övülmüş olan "**Sabikun=öne geçenler**" zümresindedirler. Onlar Hüve'nin sonsuz

arzularının zuhurudur. Bu da Hakk'ın kendisinden kendisine olan talebinden kaynaklanır.

4) Onların nihayeti nereyedir?

Onlar '**Hayyul Ebed**' sahibidir. Nihayet demek, terakkinin bitmesi demektir ki, ebedi olanın terakkisi de ebedidir.

5)Nazar ehlinin (menzar)makamları nerededir?

Menzar Allah'ın nazar ettiği gönül ehlidir.

Hz.Süreyya buyurur:

**"Nazar ettim bana ben kendimi bildim ki neyim
Yaradanımla biliştim dediğim oldu benim"**

Yani "**Allah'ın bana verdiği arzuyu bildim.**" Onların makamları Hüve'ye aittir.

6)Onların kaç makamı vardır?

Hatmül Velâyet noktasında makamdan bahsetmek Allah'ın feyzini tahdit etmek gibi olur.

7) Meclisler (sohbet ehli) ve hadis ehlinin(muhaddes) makamı nerededir?

Hüve' de mahif olmuş gönüller makamlarla tahdit edilemezler. Onlardan birinden bir kelam sadır olsa, diğerleri de tasdik ederler. Çünkü hepsi Hakkın kendinden kendine sohbetindedirler. Eğer makamlar söz konusu olsaydı, herkes kendi makamından idrak edeceği için itiraz vaki olurdu.

8) Sayıları kaçtır?

Velâyet Hüve'den görünür. Hüve'nin arzularının sayısı olmaz. Sevgili Peygamberimiz, "**Ashabım gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız hidayet bulursunuz**" buyurmuştur. Gökteki yıldızları saymak mümkün olmadığına göre Allah'ın velilerini de saymak mümkün değildir.

9) Rablerine karşı bunu hangi şeyle gerekli kıldılar? (Rab'lerinden, bunu hangi şeye karşılık olarak hak kazandılar)

Hüve'nin arzusu olarak hak kazandılar. Hüve'nin onlardaki arzusu öyle idi.

Kullar için "*şunları yaptım da Allah bana bunları verecek*" demesi makbul değildir. Allah dilerse lütfeder. Kul, Allah'ı mecbur tutamaz. Allah'a teslimiyet göstermek gerekir. Hiçbir konuda Allah ile pazarlık yapılması mümkün değildir.

10)Onların Hakk ile konuşmaları ve karşılıklı kelam etmeleri ne demektir?

Hz.Süreyya buyurur:

***Kelam ettikçe kendimle bana divane derlermiş
Menem yoksa deyenler mi şunun tarifi pek müşkül
Dilimle kisvelenmiş sözlere efsane derlermiş
Sukutumdan konuşmaz mı sanır âlem beni heyhat
Kemâl ehli diye şan vermeyen sultana derlermiş
Hitabı evliyaullahı bilmezler muhatıb kim
Sırrı anlamak vabestedir irfana derlermiş***

Allah'ın ilhamını bir şekilde tahdit etmek mümkün değildir. Yani Kelam Kendinden kendine olmaktadır.

11)Münacaatı hangi şeyle başlatırlar(açılış)?

Hüve'nin kendisinden kendisine olan talebidir.

12)Hangi şeyle bitirirler (hatmederler)?

13)Onlara ne ile cevap verilir?

O gönüllerde "**Benden bana**" hitabı izzeti zuhur eder.

Münacaatı başlatan da hatme erdiren de kul değil Allah'tır.

14)Onların siretlerinin sıfatı nasıl olur?

Allah'ın o isimdeki arzusu o gönlün sıfatı olarak görünür. Hatmül Velâyet'te ise "**Lillahil Vahidil Kahhar**" zuhur eder ki, "**Limenil mülkil yevm, lillahil vahidil Kahhar**"a gidişin bir yansımasıdır.

15)Hz. Muhammed (s.a.v) Hatemün Nübüvvet'e hak kazandığı gibi Hatemul evliya olmaya kim hak kazanmıştır?

16)Bu kimse hangi sıfatla buna hak kazanmış olur?

17)Hâtimin sebebi ve manası nedir?

Hz.Muhammed nasıl nübüvvetin hatmine hak kazandı ise velâyetin hatmi de öyledir. Yani Hüve'nin arzuyu ilâhîsidir. Bu nokta kişinin çalışması ile değil Hüve'nin arzusu ile gerçekleşir. Hüve önce layık hale getirir, sonra ihsan eder.Bu noktada kulun çalışması Onun ihsanlarına hamdu şükür etmesidir.

Bu soruda “**sıfat**” kullanılması ile gerek Hatemün Nübüvvet, gerek Hatemül Velâyet sıfatî makamdan değerlendirilmiştir. Bu eksiklidir. Çünkü o makamları zâtîyet noktasından düşünmek icap eder.

Bir varlığın meydana gelmesi nasıl olabilir? O varlığın meydana gelmesi için kudret sahibi olması icap eder. Hiçbir varlık kendi başına kudret sahibi

olmadığına göre bu mümkün değildir. Kudret sahibi ancak Hüve'dir. O arzu eder ve kudreti ile meydana getirir. Bu durumda kişi Allah'ın ona lütfettiği kadar imkan sahibidir. İnsanın terakkisi de böyledir; uzun yıllar sayu gayret gösterir ama istenilen noktaya gelemmez ancak Allah'ın arzu ettiği bir anda o noktaya ulaşır. Asıl olan bu Allah'ın nizamını kabul etmektir.

Hüve'nin musavvirindeki Nübüvvet arzusu Hz. Muhammed ile tamamlanarak hatme ermiştir. Yine Hüve'nin musavvirindeki Velâyet arzusu da Hatmül Velâyet ile tamamlanarak hatme erecektir. Hüve'nin Velâyet arzusunun hitamı ile dünya hayatı da nihayete erecek ve ilâhî âlemde Hüve'nin sonsuz arzularına doğru devam edecektir. Velâyet Allah yakınlığıdır. Allah sonsuz olduğuna göre, O'nun yakınlığı olan velâyet de sonsuzdur.

18) Melikil Mülke vasıl kılan mülk sahibinin (el-melikin) meclisleri kaçtır?

Allah sonsuzdur mahlûkatı da sayılamaz. Hatmül Velâyet için kendisinden kendisine olan Vedud aleminin mülkü Aşk'tır; Hüve'nin Musavvir'indeki arzu Vedud'dur; yani Aşk'tır. "**Allah âlemleri aşk ile yarattı**" denilen sırr da budur.

Hüve'deki bu aşkın yani Vedud sırrının tatbi-

kat ismi ise Hatmül Velâyet ile olmaktadır. Allah'ın zatiyetini bilmek isteyen için Vedud,Hüve'nin aşkının bir ifadesi olarak Hatmül Velâyette görünmüştür ki "**Velilerin cümlesi velâyet nurunu Hatmül Velâyet mişkatinden alır**" denilen sır da budur.

Hüve'nin Vedud arzusundaki mülkü Aşk olmasından dolayıdır ki Hatmül Velâyetin Malikül Mülk sıfatına sahibiyeti vardır. Ancak onun mülkü dünyevî ve uhrevî olmayıp alemlerin yaratılmasındaki arzu olan Aşk'tır.

Hatmül Velâyetin zat olarak görünmesi ihtimaldir ki Vedud arzusunun özdeşi olan bir isim olabilir.

Hüvenin varlıkları aşk ile yaratmasından dolayı her varlıkta seven de sevilen de yine kendisi olmaktadır. Ancak kullar Onu varlık olarak düşündüklerinden Ona "**Rabbim**" demektedirler. Kul, dua ederken "**Rabbim sana iltica ederim**" der. Rab ismi burada herkesin kendi Rabbi olarak Allah'ın o andaki ve ondaki tecellisidir. Her varlıktaki Allah'ın tecelliyatı olarak Rab , Malikül Mülk olan zatiyetidir.

İlahi âlemde her kul kendi Rabbini kendi zatı gibi görecektir. Hakikatte Zat bir ama görünmeleri namütenahidir. İlahi âlemde Allah sakını açacak ve

her kuluna tecelli edecek ve her kul işte benim Rab-
bim budur diyecek şeklinde beyan olunan Hadisi
Şerifteki bir anlam da böyledir.

Bütün bu tecelliler tek bir Zatta idrak olunu-
yorsa, hakikat; "**Malikül Mülk**" O'dur

**19)Nebilerin makamına göre Resullerin makamı ne-
rededir?**

**20)Velilerin makamına göre Nebilerin makamı ne-
rededir?**

Bir Peygamber evvela veli sonra nebidir. Önce
Hakk ile buluşacak ki Hakktan aldığını halka intikal
ettirebilsin. Resuller Allah Dininin ilâhî şeriatını bil-
dirmeye mezundurlar. Nebiler o şeriat üzere yürü-
mek ve bozulan şeriatı düzeltmek içindir.

Varlıklar Allah'ın onlara verdiği vazifeyi yerine
getirmekle mükelleftir. Bu durumda Risalet,Nübüv-
vet, Velâyet hepsi Allah'ın onlara yüklediği vazifeyi
yerine getirmekle görevli isimlerdir. Onları birbirleri-
ne göre değerlendirmek eksiklidir. İnsanlar onları
dünyevi bakış açısı ile değerlendirmektedir. Allah'a
göre değerlendirmek gerekir ki hepsi de merkezinde-
dir. Nitekim Kur'an'da buyruldu ki: "**Resûllerden
hiçbirini tefrik etmeyiz**"

21)Her resul Rabbinden manevî hisse olarak hangi şeyi elde etmiştir?

Peygamberlik Allah'ın bir lütfu olduğuna göre kişilerin bu konudaki değerlendirmeleri eksik kalır. Allah'ın her peygamber ve velisindeki arzularını kim bilebilir ki? Peygamberlik Allah'ın arzusu ile olduğuna göre, kulun bunda bir müdahalesi olamaz. Nitekim Sevgili Efendimiz peygamberlik kendi nasibinde olduğu halde, kırk yaşına kadar beklemiştir. Allah'ın O'ndaki arzusu öyle idi. Kur'an'da buyrulmuştur ki: **“Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz”** (İnsan 30.)

22)Allah, isimlerinden hangi ismi ona ihsan etmiştir?

23)Veliler onun isimlerinden manevî hisse olarak hangi şeyi elde etmişlerdir?

Kişiler doğan çocuğun ismini onun arzusu ile mi veriyor? Ona isim veren kişinin, ismini verdiği kimseden alacak ne hissesi olur? Kulun Allah'tan hisse alması olmaz, bilâkis, velâyette ancak Allah'ın rahmeti ve lütfu ile yürünür. Allah'ın Musavvir'inde takdir edilen arzu ne ise tatbikat ona göre olur.

Hüve hangi velide ne arzu ederse veli o arzudadır. Bu hal Allah'ın ilâhî nizam ve programına gö-

re zuhur etmektedir. O arzu âlemlerde tatbik olunur ki, o ismi o gönül zevk eder.

24)Başlangıç ilmi nedir?

Allah'ın "**Ben bir gizli hazine idim irfan olunmayı arzu ettim...**" ilmidir.

25)Onun "Allah var idi ve onunla beraber hiçbir şey yoktu" buyruğundan maksat nedir?

Varlıklar Allah'ta var idi. Yani Hüve'nin mu-savvirinde var idi. Onlara isim verdi ve onlar varlık neşesi tattılar. İsim vermedikleri de vardır onlar da varlık neşesi tatmamışlardır. Bu hal "**La taayyun**" olarak bilinir.

26)İsimlerin başlangıcı nedir?

27)Vahyin başlangıcı nedir?

28)Ruhun başlangıcı nedir?

29)Sekinetin başlangıcı nedir?

İsimlerin başlangıcı "**Lâ ilahe illallah**" tır.

Hüve risalet noktasını yarattı ve risalet noktası" la ilahe illallah" dedi ismi azam olarak Allah tatbikatı oldu. Allah, risalet noktasına "**Muhammedun Resulullah**" olarak hitap buyurdu. Hakikat-ı

Muhammediye işte budur. İsimlerin de, vahyin de, ruhun da, sekinenin de başlangıcı böyledir.

Ancak vahiy konusunda birkaç kelime söylemek durumundayız: Allah her varlığa vahyeder. Ancak her varlık kendi makamından vahiy alır. Peygamber , Peygamber makamından vahiy alır; arı da arı makamından vahiy alır. Bakınız Kuranı kerimde **"Rabbin, bal arısına şöyle vahyetti: "Dağlardan, ağaçlardan ve kurdukları çardaklardan evler edin!"** (16/68) buyrulmaktadır.

Bütün varlıklarda Allah'ın vahyi devam edecektir. Ancak vahyin hakikati Hz.Muhammed (s.a.v) ile bilinmiş ve bildirilmiştir.

Vahiy Allah'ın o varlıktaki tecellisidir. Kulaktan işitilen ses hayır da olabilir mekir de... Ama vahyin aslı Allah'ın insan kalbine indirdiği beyandır.

Allah'ın selamı kalpten alındığı zaman ki **'es-Selam'** ismiyle alınır, insana sekinet verir.

Rabbimizin ilhamları dalgalar halinde gelir. İki dalga arasında bir bekleme devresi vardır. Bu da sekinettir. Ruhun hazırlanmasıdır, Olgunlaşma halidir. Peygamber ve veli Allah'ın vakar-ı ilâhîyesine uygun olarak bekler. Sekinette Allah'ın lutfunu beklemek Allah'tan kula gelişi işaret etmektedir.

30)Adl nedir?

Allah'ın nizamını kabul ve tasdiktir.

31)Allah'ın, peygamberlerin ve velilerin kimini kiminden üstün kılması ne demektir?

Bu makamda her şey tevhidedir. Bir Peygamber ve velinin Allah tarafından değerlendirilmesi ona daha ileri vazifeler verileceğine işaret eder. Dünya insanların bunu tespit etmeleri mümkün değildir.

Bir anne evlatları arasında tefrik yapabilir mi? Her Peygamber Allah'ın onlardaki arzusudur. Allah'ın zevk-i ilâhîsine tahdit getirmek mümkün değildir.

32)"Allah mahlukatı zulmette yarattı" ne manaya gelir?

33)Onların oradaki durumları nedir?

34)Makâdirin (mikdarlar)vasfı nasıldır?

Allah'ın her mahluku kendisine göre değerlendirildiğinde ,Allah onda kendisini bildirinceye kadar zulmettedir. Onlar zulmette sekine ile beklerler. Zulmet ve Mekadir Hüve'nin Musavvirini işaret eder.

Yani Hüve'nin zuhur yapmamış isimlerine işarettir. Onun arzusunda var ama zuhur yapmadığından kimse bilemez. Ancak ilâhî takdire göre zuhur edince ayan olacaklardır.

35)Allah'ın, rasûlünden ve daha aşağıdaki kimselerden gizlediği kader ilminin sebebi nedir?

36)Bu ilim hangi sebeple gizli tutulmuştur ?

37)Onlara, kader sırrı ne zaman açıklanır?

38)Bu sır onlara nerede ifşâ (keşf) edilir?

39)Bu sır, onlardan kime açıklanır?

Kader Allah'a aittir. Kaderin açıklanması yaşam tatbikatını bozar. Kader tatbikatı herkesin makamını belirler. Kaderi bilmeyen kaderini yaşayarak makamını meydana getirir. Kaderi bilmeyen Allah'tan rahmet talep ederek kaderini yaşar. Kaderi bilselerdi kendilerinde tanrılık duygusu hissederlerdi.

Allah yakınlık verdiği gönülden kaderi saklamaz. Onlar da kaderi saklı tutarlar. Peygamber Allah'ın nizamıdır. Peygamber kaderi açsa kendi nizamını ifşa etmiş olur. Allah bu sırrı kaldıramayacak olanlara kaderi açmaz.

Keşif Allah'ın açtığıdır. Kul değil Allah açıklar. Allah ne zaman arzu ederse o zaman açıklar.Keşif ilhamla gönülde olur. Allah kendi nizamına ters düş-

meyecek bir makama getirdiği gönülleri kader sırrından hissement kılar. Ancak kaderi açsa bile Allah'ın nizamı değişmez.

40)Rabbimizin taat ve masiyet konusundaki izni nedir?

Müspetin olması için menfinin de olması lazım gelir ki müspet idrak edilebilsin. Şeytan menfiyi gösterir. İnsanın doğruyu bulmasında şeytanın hizmetinin var olduğu anlaşılmaktadır. İnsanlar şeytanı suçlamaktadır ama şeytan mekri olmasına rağmen insanların hayrı bulmalarında vazife görmektedir. Onların da varlıklarını sürdürmeleri lazımdır. Çünkü müspetin ortaya çıkması için menfinin de varlığını sürdürmesi gerekir.

41)Onun bütün mahlukatının akıllarını kendisinden paylaştırdığı el-Aklul Ekber yani en büyük akıl nedir?

Deryayı Nuru Muhammed'dir. Yani "**Akl-ı Küll**"dür."

42)Âdem (A.S) in yaratılış sıfatı nedir?

Allah'ımızın; "**Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım**" arzusundan olarak Âdem'in yaratılış sıfat, asliyeti zât'tır.

43)Ona yönelmesi(tevliyet)nedir?

Allah Ademdeki velâyetini temaşa etmek istedi.

44)Onun fıtratı nedir?

Ademdeki fıtrat velâyettir.

45)Fıtrat ne demektir?

Allah'ın arzusuna uygun yaratılmasıdır.

46)Ona niçin beşer ismi verildi?

Beşer dünyadaki diğer varlıkların üzerindeki bir yaratılıştır, ama yine de dünyevîdir. Peygamberimiz" **Ben de sizin gibi bir beşerim. Ancak bana vahyolunuyor.**" (*Kehf 110*) buyurmaktadır. İnsandaki asıl maksat Allah'ın sohbetinin açılmasıdır.

47)Kendisine secde etmekle emrolunduklarına göre meleklerden daha öne geçmeye hangi şeyle ulaştı?

Allah "**Beni yer ve gök sığdıramadı, mümin kulumun kalbine sığımdım**" sırrı icabı Ademde tecelli etti. Çünkü Adem Velâyet, Nübüvvet ve

Risalet sırlarının tecelligahıdır. Adem sureta beşer görünür ancak bu sırlardan dolayı Allah'ın açıldığı ve görüldüğü noktadır.

48)Allah'ın Âdem (a.s.)'e bağışladığı ahlâkın sayısı kaçtır?

49)Ahlak hazineleri kaçtır?

50)Resulullah (s.a.v) ın Allah tebareke ve teala yüz on yedi ahlaklıdır buyurduğu bu ahlak nedir?

51)Onun kaç resullerindir?

52)Kaçı Muhammed(s.a.v)indir?

Hz. Peygamberimizden rivayet edildiği söylenen "**Allah yüz on yedi ahlâklıdır**" şeklindeki hadisin kaynağı ve sıhhati belirsizdir. Keza "**Allah'ın ahlâkı üç yüzdür, yahut üç yüz altmıştır**" şeklinde tevatüren söylenmiş sözler günümüze kadar ulaşmış olmakla beraber, bunların sıhhat derecesi ve kaynakları da şüphelidir. Üstelik Allah'ın sonsuzluğu karşısında onun ahlâk-ı ilâhîyesine sınır koymak mümkün değildir.

Ahlak, Allah'ın varlıklar üzerindeki tatbikatı ile ilgili bir konudur. Bu bakımdan Ahlak konusunu herhangi bir rakamla telaffuz etmek mümkün olmazsa gerekir.

Allah Peygamber ve velisine yakınlık verdiği zaman kendi ahlakı ilâhîyesine mazharı tam kılar. Onlardaki ahlak ilâhî ahlak olduğuna göre onu ölçmeye kalkmak makbul ve mümkün olmaz. Ancak Peygamberi ve Velisi ile hangi zamana hitap edecek ise kendi arzusunu Ahlak olarak lütfeder. Her zamanın sahibi olan gönül o zamana hitap edecek halde İlahi Ahlak'tan hissement olur.

İlahi Ahlak Deryayı Nuru Muhammeddir. O Ahlakın tamamıdır. Zaten "**Ben ahlakı ilâhîyeyi ikmal için gönderildim**" buyurmaktadır. Hatmün Nübüvvet olması hasebiyle herkes ahlakını Hz. Muhammed'den ikmal eyler. Bu da Sevgili Efendimizin "**Tahallaku bi ahlakillah vettesifu bi sıfatillah - Allah'ın ahlakı ile ahlaklanınız ve sıfatı ile sıfatlanınız**" emri ilâhîsi ile bildirilmiştir.

53)İhsan hazineleri nerededir?

54)Şifa hazineleri nereden gelir?

55)Nefislerin say hazineleri nerededir?

56)Velilere nereden verilir?

57)Peygamberlere nereden verilir?

58)Nefislerin hazineleri nerededir?

Peygamberler ve Veliler "**HÜVE**" 'den görünürler. Dolayısıyla onlar hakkında kayıt ve kısıtlama yapmak doğru olmaz. Onlar Hüve'den alırlar ve

halka dağıtırlar. Şifa ve nefis hazineleri "**Nefsini bilen Rabbini bildi**" ilâhî beyanında bellidir. O halde kişinin hazinesi kendi gönlündedir.

59) Muhaddes (Allah'tan ilham alan) velilerin hazineleri nerededir?

Zatında mündemiçtir , Zat bilinemeyeceğine göre onu değerlendirebilmek de mümkün değildir. Bu değerlendirme ancak Allah'ın zatından zatına olan bir keyfiyettir. Nitekim Peygamber Efendimiz Miraç hakkındaki konuşmalarında "**Öyle alemler gösterdiler ki hesabını Allah'tan başka kimse bilmez**" buyurdular. Allah'ın vahdaniyeti ilâhîyesini kısıtlamak doğru olmaz.

60) Hadis (muhaddesin ilhamı anlamında) nedir?

61) Vahiy nedir?

62) Peygamberlerle Muhaddesler (Allah'tan ilham alan veliler) arasındaki fark nedir?

63) Onların yerleri neresidir?

64) Onlardan diğer velilerin yeri neresidir?

Vahiy çok yönlüdür. Allah her varlığına ondaki makam ve arzusuna göre vahyeder. Allah'ın varlıklardaki feyzi Peygamberde vahiy Evliyada ilham

ve beyan adını alır. Allah arıya da vahyeder. Ancak ondaki arı makamındadır. Nahl suresi 68. âyetinde şöyle buyrulur: "**Rabbin, bal arısına şöyle vah-yetti: "Dağlardan, ağaçlardan ve kurdukları çardaklardan evler edin!"**

Peygamberler açık bir risalet ile gönderildiler. Muhaddesun Allah'tan ilham ve beyan alır. Ancak açık bir nübüvveti yoksa halka açmaz. Bir zaman dilimindeki bütün veliler Zamanın Sahibine tabidirler.

Allah'ta yakınlık bulanların makamlarını tayin nasın işidir. Ama bu durum Allah'ın işine müdahaledir. Hangi makamı kime verdiğini O bilir. Allah ondan konuşur insanlar ise kendi makamlarına göre alırlar. Anlayıştaki farklılıklar insanların makamlarına göredir. İnsanların makamı nedir? Ne kadar insan varsa o kadar da makam vardır.

65)Havzul Vukuf nedir?

Mahşer gününde herkes kendi havuzundadır. Aynı imandaki ve makamdaki insanlar aynı havuzda beraber toplanırlar. Hz.Pirimiz Seyyid Abdülkadir Geylânî,"**Allah'ım! Tevhidin gönlümüzde oldu-ğu halde, bizi, senin için sevmediğimiz bir toplulukla bir araya getirip toplar ve azap eder misin? Şüphesiz ki etmezsın**" diye iltica etmişlerdir.

66)Allah'ın göz açıp kapar gibi çok kısa süren emri nasıl olur?

Allah bir boyuttan ötekine geçirir. Allah ayrıca sonsuz bir enerjidir. Enerjiyi maddeye, maddeyi de enerjiye tahvil eder. Bu tebebdulat hiçbir şeyle ölçülemez.

67)Göz açıp kapamaktan daha yakın olan saat(kıyamet) emri nasıldır?

Düşünce gibidir. Onu düşünmek onun olması demektir. Hz.süleyman'ın veziri Asaf bin Berhiya'nın Belkıs'ın tahtını getirmesi gibi. Asaf kendi düşüncesini(enerjisini) madde haline getirmiştir.

Allah'ın kıyamet arzusu zamanın velisinde tecelli edecektir. O arzuyu istemesi demek, açıldığı gönül noktasından duyması ve bilmesi demektir.

68)Allah tealanın mahşer halkı ammesine keliması nedir? (Allah'ın mahşer meydanında toplanmış olan bütün varlıklara hitabı nedir?)

"*Lillahil vahidil kahhar*"(Mü'min 16) zuhur edecektir. Kendisinden kendisine sorar ve cevap verir. Bu seda bütün varlıklarda yansır.

69)Tevhid ehline söyleyeceği nedir? Nitekim O indirdiği âyeti kerimede düşmanlarını zikrederken bir yerinde "Allah kıyamet gününde onlara hitap etmeyecek ve kendilerini temize de çıkarmayacaktır" buyurmuştur. (2/174)

Allah tevhid ehline "**Sen olan da benim**" buyuracaktır. Tevhid ehli mahşer meydanında şefaati için bulunacaktır.

70)Resullere(AS) ne söyleyecektir?

Allah daha dünyada iken Resulleri için "**Onlardan konuşan benim**" buyurmuştur. Ahirette de onlardan konuşan yine kendi olacaktır.

71)Kıyamet gününde onlar Arasat'ta nereye sığınacaklardır?

Allah'ın Rahmeti ilâhîyesine sığınacaklardır. Efendimizin "**Liva-ül-Hamd**" sancağının altında toplanacaklardır.

72)Ziyaret gününde peygamberlerin ve velilerin mertebeleri nasıldır?

73)Allah Teâlâ'ya nazar hususunda enbiyânın payına düşen nedir?

74)O'na nazar hususunda muhaddeslerin payına düşen nedir?

75)Diğer velilerin O'na nazardan payına düşen nedir?

76)Ona nazardan halkın payına düşen nedir? Cennet için dereceler bulunduğu gibi onların da bu ziyarette, aralarındaki derece farkına göre tarifine beşerin takat getiremeyeceği birtakım payları vardır.

77)Haberdeki "Allah'a nazar etmekten dolayı onlardan her biri Rabbinden kendi payına düşenden vazgeçer , cennetler ehli kendi hisselerini unuturlar." cümlesinin anlamı nedir?

Allah Peygamberlerde, velilerde ve müminlerde kendini temaşa etmekten hoşlanır. Bu zevk-i hususi Allaha aittir. Allah'ın her kuluna verdiği meşrep paralelinde onlarda neşe ve zevk zuhur eder. Burada umumi bir tarif olamaz.

"Lillahil vahidil kahhar" zuhur edince bir makam biçmek doğru olmaz. Makam ifadesi dünyada bunları tarif ve anlatmak içindir. Âlem-i İlahide ise, o âlemin şartları içinde mütalaa etmek gerekir.

Cennet ve cehennem ehli olmak tam olarak nedir? Nasıldır? Allah kime neyi nasip edersedir. Bu ise Allah'ın hükmündedir. Bu hüküm verilmediği

için biz onun arzusunu bilemeyiz. Kişiler esfele safilin dışına çıkmadan, oradaki yaşamı idrak edemez ve vücûd olarak kaldıramaz. Onun için insanlar öldükten sonra o âlemin şartlarına göre tekrar canlanır. Bu âlemdeki vücûd o âleme tebeddül olur.

Bizim anlayışımıza göre bu sorularda tevhid yoktur. Allah'ın kime ne pay vereceğinin takdiri mümkün değildir. İlahi âlemdeki hisseleri bu dünyada görmek istemenin ne manası olabilir?

78) Makamı Mahmud nedir?

79) Ona hangi şeyle ulaşılabilir?

Makamı Mahmud manevî terakkide belli bir makamı işaretler ki tam tevhidde ve tam doğru bir inançta bulunduğu zaman bu makamı ikram ederler. Bu makamda olanların Peygamber Efendimize tabiyetleri tamdır ki Kevser Havuzunda buluşacaklardır. Vesile makamı, insanları Allah'a ulaştıranlara verilir. Allah ile buluşturma yetkisinde olanlar Vesile makamındadırlar.

Allah'ımız "**Ben ilâhî alemde müminleri memnun edeceğim.**" buyurmaktadır. Bugünden makam biçmek doğru olmaz. Eğer bugünden bir makam biçilirse ve Allah o makamı verirse İlahi Alemin şartları içinde o makamdan memnun kalınacaktır.

80) Muhammed(SAV) ile diğer enbiya (AS) nın hisseleri arasında ne fark vardır?

Efendimiz Hz.Muhammed; "**Allah herşeyi benim nurumdan halk etti**" buyurmaktadır. Kimde ne varsa hepsi O'ndandır. Buradaki nur, "**Deryayı Nuru Muhammed**dir.

81)Liva-ül-Hamd nedir?

82)O aziz ve celil olan Rabbini hangi şeyle sena eder ki Liva-ül-Hamdi ona vacip olmuştur?

Allah O'ndan razı olduğunu ve kendisine Muhammed ismi lütfetmekle "**Allahı en çok hamdeden**" anlamında, Allah'a iman sancağını Hz. Muhammed'e lütfetti. Gerçek iman Allah'ın Zatiyyetinin ancak Zat makamı ile idrak edilmesi gerekir ki, Hz.Muhammed "**Zat uz-Zat**"tır."

Allah'ı, Hz.Muhammed'in lütfetmiş olduğu Zatiyyet idraki ile hamd etmek gerekir ki hamdiyyet yerine getirilmiş olsun.

83)Hz.Muhammed Rabbine kulluktan ne takdim eder? Nihayet Rabbulizzet onu över ve ona "Kademi Sıdk" ile şahit olur.

Hz.Muhammed Allah'ın görünmesidir. Bütün isimler Deryayı Nuru Muhammed'den görüldüğüne göre O, kulluk makamından olarak "**Ya Rabbi ben olan da sensin**"der. O zaman Rabbim izzeti ile o sözü kabul buyurur. Makam-ı Kademi Sıdk'tan kabul eder ve bu hal kendisinden kendisinedir.

Hz.Muhammed "**Ben kullarımı ibadet için yarattım**" arzusu ikrarı olarak secdeye varır ve Rab'den ümmeti için şefaata talebinde bulunur.

84)Hangi şeyle onu hatmedip kerem anahtarlarını dağıtır?

85)Kerem anahtarları nedir?

86)Rabbinin bağışlarını kimin üzerine paylaştırır?

Kerem anahtarı Hz.Muhammeddir. Çünkü Onun için "**Biz seni illa Rahmeten lil alemin olarak irsal eyledik**" buyrulmuştur. Allah'ın arzuyu ilâhîsi olarak ilâhî rahmet bütün varlıklara Deryayı Nuru Muhammed sırrı icabı Ondandır.

87)Nübüvvetin cüzleri kaçtır?

88)Nübüvvet nedir?

Allah'ın peygamberlik vazifesidir. Allah'ın Peygamberlerini rakam ile tahdit mümkün değildir. Nübüvvet Allah'ın Peygamberi anlamını taşır. Allah'ın

nübüvvet arzusunu rakamla tahdit etmek doğru olmasa gerekir.

89)Sıddıkiyyetin cüzleri kaçtır?

90)Sıddıkiyyet nedir?

Sıddıkiyyet, kendi varlığından Allah rızası için vazgeçmek demektir. O'na olan dostluğunda kendi varlığını bile terk etmek demektir. Her şeyinden Allah rızası için feragat etmek demektir. Sadakat insanın asliyetine bağlı olmasıdır.

Kendinden vazgeçenin cüzü olmaz. Ne kadar fedakârlık yaptı diye düşünmek cüz ise o zaman Sıddıkiyyet olmazdı. Gerçek sadakat da budur.

91)Ubudiyyet kaç kısım üzerine kurulmuştur?

Ubudiyyet Allah'ın ne kadar kulu varsa o kadar kısım üzerine kurulmuştur. Burada "**Nefsini bilen Rabbini bildi**" sırrı meydana çıkmaktadır. Bu durumda nefsinin bilen Veli olur. Velâyet kendini bilmek yani nefsin de kulluğun da hakikatinin Allah olduğu idrakine gelmektir. Allah'ın kendi vücud-u ilâhîyesinden teşkilatlandırdığı varlıkları saymak mümkün değildir.

92)Hakk, Tevhid Ehlinden neyi iktiza eder?

Hiçbir şeyi ona ortak koşmamak yani vücut günahından kurtulmak. Nitekim haberde varid oldu ki " **Vücut (varlık) günahı öyle bir günahdır ki hiçbir şey onunla mukayese olunamaz.**"

93)Hak nedir?

94)Onun başlangıcı nedir?

Musavvirindeki arzusunun meydana gelmesidir. Hakk bütün varlıkları arzusundaki nizam üzerine yarattı. Onları Hakk ismi ile yaratması her varlığa hakkını vermesindedir. Herkesin hakkı ise O'nun varlıklardaki arzusudur.

95)Halk içindeki fiili hangi şeydir?

96)Buna neyi vekil kılar?

Vekil Deryayı Nuru Muhammed'dir. âlemlerdeki tatbikat O'nun görüldüğü noktadır. Yani Nübüvvet ve Velâyettir. Zat-ı Hakk sıfat-ı zatiyeyi Cenabı Muhammediye ile her an için tenezzülen meşhudiyeti dilek buyurmuştur. Deryayı Nuru Muhammed'de beliren ilâhî arzu her zamanın velisinde zühur bulur. Ve o gönülden âlemlerde tatbikata girer.

97)Semeresi nedir?

(94. sorunun cevabıdır.)

98)Muhakk nedir?

99)Muhakkın makamı nerededir?

Allah kün emri ile halk etti. Bütün varlıklarına Musavvirinde bir Hak verdi. Kulun hakkı Allah'ın el-Hakk ismine tabidir. Yani kulun kulluğu da Hakka tabidir.

100)Peygamberlerin sekineti nedir?

101)Velilerin sekineti nedir?

"*Elâ bi zikrillahi tatmainnul kulûb*" Âyeti (Rad 28) sırrı icabı olarak "**Kalbin zikri kalbi mutmain kılar**" makamındadırlar.

102)"O evveldir ahirdir zahirdir batındır" (hadid3) âyetinden müminlerin elde ettikleri hisse nedir?

103)"Onun vechinden başka herşey helak olucudur" (Kasas 88) âyetinden elde edebilecekleri hisse nedir?

104)Onun vechinin zikredilmesinde nasıl bir hususiyet söz konusudur?

Kur'an'da: "**Hüve'dir el Evvel ve el Ahir**

ve ez Zahir ve el Batın ve "Hüve"dir her şeyi alîm" (Hadid 3) buyrulmaktadır ki, O'ndan başka varlık yoktur. O herşeyi bilendir. Varlıkların hissesi Allah'ın ondaki arzusudur.

Allah'ın vechi nedir? Peygamber Efendimiz miraçta, "**Ben Rabbimi Ali gibi genç bir civan olarak gördüm,**" buyurmuştur. Başka velilere de daha değişik suretlerde görünmüştür.

Allah'a suret anlamında bir vecih atfedersek Hüve'yi bir vecih ile tahdit etmiş oluruz. Allah'ın her varlıktaki görünmesi de onun vechidir. Onun vechini bir şekilde tahdit edemeyiz. Maksat, Allah'ın vechini görmek mi yoksa her varlığın ondan görüldüğünün idrakine gelmek midir? Nitekim bu düşünceler Efendimiz zamanında da vardı ve Efendimiz, "**Beni gören Hakk'ı gördü**" buyurarak bu fikriyatı zatiyyet noktasına getirmiştir.

Son devrin Kibarı Evliyasından Mehmet Ali Bey Hazretleri buyurdu ki, "**Allah'ı nerde arayacağız? Allah her şeyle beraber mi ? Evet. O halde ben Allah'ı kendimdeki şeyde arayacağım**"

Hakim Tirmizi hazretlerinin suallerinde, Allah'ı dünya anlayışı ile aramayı ve dünya vasfına indirerek O'nu görmeyi istemek fikriyatı vardır ki bu gö-

rüş, doğru değildir. Hz Musa'da da bu düşünce vardı Allah'ın vechini sıfat olarak görmek istedi ve Rab-bim bana kendini göster" diye niyaz edince Allah'ımız "**Len terani - Beni asla göremezsin**" buyurmuştur.

Bütün varlıkların asliyeti ilâhîyesinin Hüve olduğunu zikretmek , O'nun vechini kabul ve idrak etmek demektir.

Mümin kendi asliyetini bulduğu makama erince orada büyük bir huzur duyar ve selamete erer. Hakkı bulmuş kişinin ismi de Hakka ait olarak Hayyul Ebed sırrından hissement olur ve ebediyete erer. Hakk onda kendini zikreder. Mezkur makamına ermiştir. Artık onun vechinden görünen de Hakkın kendisidir.

105)Hamdin başlangıcı nedir?

Deryayı Nuru Muhammed'dir. Muhammed ismi lugat itibarıyla hamd kökünden gelmektedir. Efendimize Muhammed ismini Allah verdiği göre onun hamdiyyeti işaret ettiğini bizzat Allah tasdik etmektedir.

106)Amin sözü ne demektir?

Hadis-i şerifte buyruldu ki: "**Duaların niha-
yetinde Amin demek alemlerin Rabbi olan Al-
lah'ın müminlerin dillerindeki mührüdür.**" (ib-
ni Adıyy) Yani kullar için bir ikrardır.

107)Secde etmek ne demektir?

108)Başlangıcı nedir?

Secde aslını ikrar ve kabul etmektir. Onun baş-
langıcı Deryayı Nuru Muhammed'in aslı olan Allah'ı
ikrarıdır. Bu da Allah'ın kendisinden kendisine olan
ikrarının tasdikidir.

**109)"El-İzzet benim izârımdır" hadisinden
maksat nedir? (el-izzetu izârî)**

**110)"el-Azamet benim ridâmdır" hadisi ile
ne denilmek istenmiştir? (vel-azametu
ridâî)**

111)İzâr nedir?

112)Ridâ nedir?

113)Kibriya nedir?

İbn-i Abbas'tan gelen bir Hadisi Kudside buy-
ruldu ki "**Kibriya Benim Ridamdır, Azamet İse
İzarımdır (Müslim)**

Hüve kendisindeki arzusunu sıfatı olarak mey-
dana getirip temaşa etmek istedi. Yarattığı suretlere

baktığı zaman kendi arzusunun meydana gelmesinden dolayı zevk duydu. Allah kendi arzusunu yarattığı varlıklarda temaşa eder. Hadiste geçen Rida ve İzhar kelimeleri ile ifade edilen elbise Hüvenin sıfat almış görünmesidir ki "**İnsan**" dır. Hüve insan varlığından da âlemleri temaşa etmektedir. Nitekim haberde varid oldu ki "**Allah ridasına büründü de âlemleri temaşaya çıktı**" Peygamberimizin Hacıda giydiği rida ve izhar bu sırrı işaret eden remizlerdir.

114)Melikin tacı ne demektir?

Miraç yapmış velinin Tacı Telvini takmasıdır. Telvin Allah'ın rengine boyanmış anlamında "**Sıbgatullah**" beyanı ile ifade edilir. Yani artık o gönülde Allah'ın arzusu ve meşrebi zuhur eder.

Melikin tacı, makam-ı velâyettir.

115)Vakar nedir?

Vakar-ı Muhammeddir. Allah'ın vermiş olduğu makamın ve hususiyetin idraki içinde yaşamaktır. Vakâr Allah'ın verdiği hususi bir haldir ki izahı sayfalara sığmaz.

116)Heybet meclislerinin vasıfları nelerdir?

Vakar sahiblerinin sohbetleridir. Efali ve sifati velilerin fevkinde Zatî ve Zat uz Zatî velilerin ve hat-ta "**ma fevkal fevk alemi ama**" Velâyetin sohbetleridir.

117)Mülköl ala nın sifati nedir?

118)Mülküz ziya ne ile vafedilebilir?

119)Mülköl kadr ne şekilde vafedilir?

Bunlar sifata ait değildir. Zata aittir. Zatiyettir. Deryayı Nuru Muhammede aittir. Allah varlıkları sıfat olarak yaratmıştır. Eğer varlıkları zat noktasında mütalaa etseydi onları yaratmazdı. Çünkü Zati kalırlardı ki yine kendisi olurdu. Onları sıfat haline getirmeliydi ki temaşa etsin.

Hatmül Velâyet zâtü'z zât'tır. Soruların O'nun makamına hitap edecek seviyede olması icap eder. Her gönül kendi makamından konuşur.

120)Kuds nedir?

Allah velisini takdis eder. Kuds makama göre idrak edilir. Kudsiyet Allaha aittir. Allah velisini nasıl takdis ediyor diye sorulursa; Allah ondaki kendi Velâyetini tasdik ediyor diye cevap veririz. İnsan kusur işleyecek şekilde yaratılmıştır. Hata yapabilir. Ancak hatalar Allah'ın kulunu terakki ettirmesi için-

dir. Velinin yapmış olduğu halka göre günah olabilir ama Hakka göre sevaptır. Çünkü Veli onu Hakk ile yapmıştır. Hz.Abdülkadir Geylani'ye şeriat nedir diye sordular. "**Bana uymak şeriattir**" diye cevap verdi. Çünkü onun her hali Hakk iledir.

Hz.Muhammed'e Rabbimiz "**Onu sen atmadın fakat Allah attı**" buyurdu. Kuds, Peygamber ve Velilerdeki "**Hakkın velâyet tatbikatıdır**"

121)Vechin parlaklığı nedir?

Hadisi Şerifte buyruldu ki "**Men raani fekad raal Hakka**" - **Beni gören muhakkak ki Hakkı görmüştür.**"

122)Aşk şarabı nedir?

Şarap temsilidir. İnsan Rabbinin kalbine indirildiği "**Selam**" ile sarhoş olur. Ama bu sarhoşluk esasında "**İlahi uyanıklıktır.**"

Kulun yaradanına yakın olduğu idrakına vardığı zaman, insan tatbikatının üzerindeki sevinç, onu aşka getirir. Bu sevinç onu madde aleminin fevkinde bir neşeye kavuşturur. Ruhun bu duyguda olması ona sarhoşluk verir. Bu,ruhun sarhoşluğudur. Ancak manevî sarhoşluk kelimesi hiçbir zaman maddi sarhoşlukla karşılaştırılmamalıdır.

123)Aşk kâsesi ne demektir?

Kalptir.

124)Nereden gelir?

Allah'ın Zatiyeti ilâhîyesinden gelir.

125)Seni, O'na olan muhabbetini dahi unutturacak derecede sarhoş eden aşk şarabı nedir?

Manevîyatta önce el tutulur. Mürşid ,dervişin 'müzmeri zatisi'dir , yani onu Hakk'a çeken simadır. Mürşid dervişe, kendi gönlünde Hakk'ı buldurur. Artık derviş kendi gönlünde Hakk'ı bulmuştur. Ama öyle bir hale gelir ki kendisini de mürşidini de Hakk'tan ayıramaz. Hepsi, bir vücut olmuşlar tevhide gelmişlerdir. Leyla Mecnun'a,"**Ben Leyla'yım**" dediğinde, Mecnun Leyla'ya,"**Sen kimsin ki? Şimdi bana her şey Leyla**" dedi. O, Leyla ismi ile Allah'ı idrak etti.

126)Kabza nedir?

127)Kabzayı hak edenler ve kabzedilenler kimlerdir?

128)Allah onları kabzettiğinde onlara ne yapar?

Manevîyatta Allah'ın feyzi ve rahmeti dalgalar halinde gelir. Her iki dalga arası kabz halidir. Aşktan kabza gelinir. Kabz haline gelmesi terakkide geri kalınması anlamında değildir. Bilakis daha ileri terakkiler için bir dinlenme zamanıdır. Ruhun hazırlanmasıdır. Olgunlaşma halidir. Her şeyden vazgeçme halidir. İki rahmet dalgası arası kabz halidir ki orada vüsat arttırılır. Kabza, velâyet terbiyesinde Hakk'ın bir tertibidir.

Bir kimse el tutup da manevîyata dahil oldu mu ondaki her hal manevîdir.

129)O velilere günde kaç kere nazar eder?

130)Allah onların neyine bakar?

131)Allah enbiyânın neyine nazar eder?

132)Allah, seçtiklerine (hususî kullar) günde kaç defa yönelir?

Sırrı Lahmik icabı Allah onlara nazar eder. Allah'ın nazarına rakam koymak mümkün değildir. Allah her Peygamber ve velisinde yeni bir şanda ve zevktedir. Allah kendi arzularını Peygamber ve Veli aynasında zevk eder. Bu, Allah'ın arzusudur. O'nun arzularına tahdit olmaz. Allah'ın velisindeki herşey Allah'ındır. Allah onunla bakar.

Peygamber ve Velileri ayrı telakki etmek mak-

bul değildir. Çünkü Her Peygamber önce Veli sonra nebidir. Peygamberin Allah'tan aldığını kullara intikal ettirmesi nübüvvettir. Her Velide nübüvvet sırrı vardır. Her Nebide de Velâyet sırrı vardır. Tatbikat ise Allah'ın onlardaki arzusuna göre değişir. Velâyet sahiplerinin uykusu bile ibadettir. Onlara sual yoktur. Allah'ın ferdiyyet verdiği gönüller hususidir. Onlar "**Ferdiyyet**" makamından görünürler.

133)Halk, asfiya, peygamberler ve has kullarla (seçkinler) beraberlik ne demektir? Onların arasında nasıl bir farklılık vardır?

Varlıklarda Allah tecelli eder. Allah'ın her varlıktaki görünmesi ayrı ayrı telakki edilecek olursa çokluk olur. Allah her varlıkta nasıl isterse öyle görünür. Her insanda ayrı bir tecellisi vardır. Her insanın parmak izi bile değişik olduğuna göre Allah'ın kullardaki görünme ve tecellisini tahdit etmek mümkün değildir. Aslında bütün varlıkların bir Allah olduğu idrakidir ki, bu manevî bir makamdır.

134)Onun hakkında "Dikkat Allah'ın zikri en büyüktür." (Ankebut 45)buyurduğu zikri nedir?

135)"Beni zikredin ki ben de sizi zikreyim"(Bakara152) âyeti ile kastettiği zikri nedir?

Kulun Allah'ı zikretmesi Zakir makamıdır. Allah'ın kulunda kendini zikretmesi ise Mezkur makamıdır. Hadiste, "**Kulum beni zikreder nihayet ben de onu zikrederim**" buyrulmaktadır. Allah'ın kulunda kendini zikretmesi en büyük zikirdir.

Aslında Allah'ın zikri de kulun zikri de hepsi Allah'a aittir. Allah'ın kendisini kulunda zikrettirmesi O'nun kula ikramıdır.

136)İsmin manası nedir?

Allah'ın sıfatı ilâhîyesidir. Allah hangi isimde görünmek istiyorsa, görüldüğü her isim için Levhi Mahfuzda bir hususiyet belirlemiştir.

137)Bütün ilâhî isimlerin kendisinden çıkartıldığı "Baş İsim" nedir?

138)Kendisiyle, halktan ancak onun has kullarının ziynetlendirildiği ilâhî isim nedir?

Bütün esmanın bağlı olduğu isim İsmi Cami olan Allah ismidir. O halde İsmi Azam Allah ismi olmaktadır. Ancak isimler sıfattır. Onun sıfat ve isimlerden münezzehe olduğu nokta Kuranda "Hüve" zamiri ile işaret edilmiştir. Velâyet Hüve'den görünmektedir.

139)Resullerden bir resul olmasına rağmen Süleyman (AS) dan dahi gizlenen bu şeye, Süleyman(AS)ın arkadaşı ne şekilde erişebilmiştir?

140)Bundaki sebep nedir?

141)Bu isme harfleriyle mi, yoksa manası ile mi muttali olmuştur?

142)Kapıları halktan gizlenen bu isme açılan kapı nerededir?

143)Kisvesi nedir?

144)Sözlük harflerine göre, harfleri nelerdir?

Hz. Hakim Tirmizi zamanında İsmi Azam sanki sihirli bir kelime ve Onu ele geçiren istediğini yapabilir gibi bir düşünce vardı. *Asaf bin Berhiya*'nın Belkıs'ın tahtını Yemen'den Kudüs'e bir göz açıp kapama zamanından daha önce getirmesini de onun ismi azamı bilmesine bağladılar.

İsmi Azamı ele geçiren istediği şeyi yapar şeklinde düşünülmemelidir. Allah'ı hiçbir şeyle icbar etmek mümkün değildir. Yani ismi azam ile dua edip de Allah mutlaka yapacak düşüncesi hem hakikate hem de ilâhî terbiyeye aykırıdır.

Asaf bin Berhiya'nın tahtı getirmesi hadisesi onun düşünce gücü ile olmuştur. Yani *Asaf* tahtı dü-

şündü ve getirdi. Bu hadise Allah'ın kün emrinin bir yansımasıdır. Şöyle ki: Hüve Musavvirinde âlemleri tasavvur etti. Onları yaratmayı arzu etti. Kün (ol) dedi ve her şey bir anda oldu. O'nun düşüncesi yani Musavvir'indeki tasavvuru bir anda tatbikat buldu.

Allah insanı yarattığında pek çok yönler ve kabiliyetler vermiştir. Bundaki hususiyet alemlerin insana göre halkedilmesinden, ona nazire olmasından kaynaklanmaktadır. O halde insanda büyük bir enerji var demektir. Bu durum, Allah'ın bazı isimlerde arzu ettiği bir hal olsa gerekir ki bu da günümüzde teknolojik olarak ispatlanmış durumdadır. - yani enerjinin maddeye, maddenin enerjiye dönüşmesi- Bu, dünyevi bir güç olarak da düşünülebilir.

Ancak şurası muhakkak ki, Asaf bir vezirdir. Hz.Süleyman ise peygamberdir. Çünkü Allah'ın Hz.Süleyman'daki arzusu peygamberlikti. Asaf'taki bu hal, Hz. Süleyman'daki Allah'ın arzusunun bir yansımasıdır.

Bu sorular manevîyatı dünyaya indirgeyerek sorulmuş gibi görünmektedir. Manevîyatta sihirli kelimeler değil ilim ve idrak önemlidir. Kişi hangi idrakte ise o makamdadır. Eğer velâyetin tamamının açıldığı bir kapı aranıyorsa o da "**Hatmül Velâyet**"tir."

145) Hurûf-u mukattaa, Allah'ın her bir isminin anahtarıdır. Bu isimler nerededir. 28 tane olan bu harfler nerededir?

146) Elif nasıl harflerin başlangıcı olmuştur?

147) Lam ve Elif onun sonunda tekrarlanıp, nasıl Lamelif denilir? Nitekim onun harfler hakkındaki işi zikredilmemiş miydi?

148) Onun sayısı hangi hesaba göre yirmi sekiz olur?

Allah bütün mükevvenatı isimlerle yaratmıştır. Her isim Levhi Mahfuzda kayıtlıdır. Elif Allah ismini işaret eden bir harftir. Allah, ismi camidir. Bütün isimler Allah ismine bağlıdır. Lamelif yani "**Lâ mevcude illa hu**" Hüve'den başka bir mevcud yok hakikatine işarettir.

Harfler dünya yaşamı ile ilgili bir konudur. İnsanların anlaşmaları için harflere ihtiyacı vardır. Ancak ilâhî alem için harflere ihtiyaç var mıdır? Mirac gecesi Allahû Teala'nın harfsiz, kelimesiz, sessiz, yönsüz ve mekânsız olarak ve arada hiç bir melek ve vasıta olmadan Efendimiz âlem-i ilâhîde iken O'na vahyetmelerinde harflere ihtiyaç olmuş mudur? Şüphesiz ki hayır. Bu kudret-i ilâhiyi harflere ve maddeye bağlamak gibi bir şey olur ki, ilâhî tatbikata uymaz.

**149)"Allah Âdemi kendi suretinde yarattı"
hadisinden maksat nedir?**

Allah Âdemi kendi suretinde yarattı. Yani Âdem Allah'a bir ayna oldu. Allah kendini Âdem aynasında seyretti. Burda dikkat edilmesi gereken bir önemli nokta da şudur: Bir Allah var bir de ayna gibi düşünülmesi yanlış olur. Âdem Allah'a bir akis olmuştur.

Allah kendi vücudu içinde insan teşekkülü meydana getirdi. Musavvir yani Allah'ın tasavvuru- nu, kendi vücudunun dışında gibi de düşünmemek lazımdır. Allah'ın "**Musavvir**"i de kendi varlığı içindedir. Allah'ın kendi tasavvurunu teşkilatlandırması; âlemleri yaratması demektir.

150)"On iki peygamber ümmetinden olmayı temenni ederler." hadisi ile anlatılmak istenen nedir?

151)Musa (AS) nın "Rabbim beni Muhammed(SAV) ümmetinden kıl" sözü ne şekilde açıklanır?

Nübüvvet gönülleri velâyet makamında daha ileri terakki etmek ve tam olmak talebindedirler. Onların Muhammed ümmetinden olmak istemeleri Hz. Muhammed ile açılan Zatiyyeti taleptir.

152)"Şüphesiz Allah'ın peygamber olmayan öyle kulları vardır ki peygamberler onların makamlarına ve Allahu Tealaya olan yakınlıklarına gıpta ederler" hadisinin tevili nedir?

Allah'ın öyle kulları vardır ki, Allah o isimlerle âlemlerde icraat yapar. Peygamberler ümmetlerine karşı vazifelidir. Ancak Allah hususi yakınlık verdiği o gönüller bilinen ve bilinmeyen âlemler üzerinde Allah tarafından vazifelendirilmiştir.

Bu sualler Allah'ın yaratmış olduğu âlemlerdeki teşkilatı ile ilgili bir konudur.

153)Bismillah sözünün anlamı nedir?

Allah'ın ismi ile başlamak her varlığın ve her şeyin Allah tarafından yaratıldığını ikrar ile Allah isminin her madde ve mana üzerindeki anahtarını söylemektir.

O bir anahtardır. Maddenin insana nafi olmasını sağlar ki, her varlığın yaratıcısı olan Allah ismine ihtiyacı vardır.

154)"Esselamu aleyke eyyühennebi ve rahmetullahi ve berakatihi" sözünün anlamı nedir?

155)"Esselamu aleyna ve ala ibadillahis-salihin" sözünün manası nedir?

Allah'ın "**Rahmeten lil alemin**" olarak lütfettiği Peygamberimizdeki rahmeti "**es-Selam** ismiyle **bizlere bereket eyle! Bize ve salih kullarına o makamın feyzinden lütfet!** demektir.

156)"Ehli beytim ümmetim için bir emniyettir" hadisi ile kastedilen nedir?

157)"Al-i Muhammed" sözü ne anlama gelir?

Ehli Beytin ve onların isrinden yürüyen Velilerin (Al-i Muhammed) olması ümmet için bir rahmet ve merhamet vesilesidir. Onların hatırına ümmete eman verilir.

158)İlahi hücceti ayakta tutmak ne demektir?

159)O, Allah'ın hüccetini ikame etmek için insanlara nereden konuşur? Allah Teâlâ onlara ubûdiyeti hüccet kılmıştır. Kâim için de kelim hazinelerine giden bir yol kılmıştır.?

160)Kelim hazinelerine göre ilâhî hüccet hazineleri nerededir?

161)Tedbir ilmi hazinelerine göre Kelim hazineleri nerededir?

162)Başlangıç ilminin hazinelerinden olan Allah ilminin hazineleri nerededir?

Allah ilâhî hücceti her zamanda irsal eylemiş olduğu gönül noktası ile ayakta tutar. Ona zamanın sahibi de denir. Allah kullarına bütün esmasını öğrettiği sırr-ı Âdem noktası olan gönülden hitap eder.

Allah'ın hazineleri Deryayı Nuru Muhammed'dedir. Rahmeten lil Âlemin olduğu için bütün hazineler ondan taksim olunur. Hangi gönül Nuru Muhammed Deryasına dâhil olursa rahmet hazinelerinden hissement olur.

Bu sorularda hazineler nerededir denmektedir. Allah'a ait olan bu hususiyetleri dünya düşüncesi ile değerlendirmek mümkün değildir. Çünkü her mevzu için bir hazine sorulmaktadır. Bu, Allah'ın tatbikatı ilâhiyesi ile ilgilidir. Allah tatbikatı için lüzumlu olan hususiyetleri yaratmıştır.

Allah sanki bir yerden alıp veriyormuş gibi hazine kelimesi kullanılmıştır. Allah her an yeni bir şanda olduğuna göre, her anda namütenahi yaratmaktadır. O halde Allah'ın hazinelerine bir tarif koymak mümkün değildir. Sanki kullar hazineleri ele geçirirse herşeyi halledeceklermiş gibi bir anlam çıkmaktadır. Hâlbuki Allah her an kendi enerjisini ilhamlar ve bilgiler şeklinde kullarına lütfetmektedir.

Allah Kur'an-ı Kerim'de namütenahi olduğunu beyan ettiği halde bu gibi suallerle Allah'ı ve Resulünü kısıtlamak ve bir kayda bağlamak doğru olmasa gerekir.

Bu fikriyata bağlanılırsa İslamiyet yanlış anlaşılır ve geri kalınır. Bu anlayış ve idrak dünya ile kısıtlı kalmaktadır. Ancak Zatiyyet, âlemleri kapsayan bir idraktır.

163)"Ümmü'l-Kitâb"ın anlamı nedir? Allah onu, Hz. Muhammed ve ümmeti için diğer peygamberlerden saklamıştır.

Ümmül Kitap Hüve'nin Musavvirindeki arzudur ki Deryayı Nuru Muhammed olarak görünmüştür. Tekmil Enbiya ve Evliya Nuru Muhammed ile Ümmül Kitaptan hissement olmuştur. Allah'ın onu saklaması değil her gönlün Allah'ın arzusu kadar feyizment olmasıdır.

Ümmül Kitap, maddi bir kitap olarak düşünülmemelidir. O Allah'ın arzusudur ve bir programıdır. Ancak Hz. Muhammed (SAV),"Ben Allah'ın dinini ve ahlakı ilâhîyeyi ikmal için gönderildim." buyurduğuna göre Ümmül Kitap arzusu Peygamber Efendimiz ile ifade edilecek demektir.

Ümmül Kitap peygamberimizin kendisidir. Ümmül Kitap tatbikatı Peygamberimizden sonra da onun evliyasından Allah'ın arzusu ile açılıp bildirilmektedir.

Hz Süreyya; "**Bak her yerde akmakta envar-ı kemal**" buyurmaktadır. Her şey açıktır, ancak gören göz ve idrak edecek gönül gerekir.

164)Allah'ın Peygamberimize bağışladığı ve onun da diğer enbiyaya müjdelediği "mağfiret"in anlamı nedir?

Allah'ın varlıklar üzerindeki tecellisi onlara mağfiretidir. Peygamberimiz ile Allah'ın nübüvvet hususundaki arzularının diğer peygamberlere teşmil edilmesi ile onlar da mağfiretten hissement oldular. Allah dini tamam olunca bütün peygamberler bu kemalattan nasibedar olarak kemale erdiler.

Hatmül Velâyet ile Velâyet hatme erince bütün Evliya kemal bularak Velâyetin hatminden hissement olurlar.

Allah bütün âlemleri kendisinden kendisine yarattığına göre, afv eden kim afv edilen kim? Allah'ın kendisinin irfan olunmayı arzusundaki yani kendisinden kendisine bilinmekliğini istemesindeki

arzu nedir? Allah'ın kendinden kendine olan bağışlamasıdır. Allah'ın kendinden kendine olarak, kendi icraatını hoş görmesi, O'nun mağfiretidir.

Mağfiret olundum diyen kul, kendini Hak'tan ayırmıyorsa, ben O'nunla bir bütünüm tevhiddeyim diyorsa, o kul kendinde bir hal (günah olsun sevap olsun) atfetmiyorsa; O halde bu idraka gelmek, vücut günahından geçmek demektir.

Mağfiret, bir varlığın diğer bir varlığa olan affı şeklinde düşünülürse ikilik meydana gelir. Mağfireti Allah'ın kendisinden kendisine rahmeti olarak düşünmek gerekir.

Peygamber Efendimizin duasında: "**Ya Rabbi sen kendini övdüğün gibisin.**" diyerek kendisinden kendisine hamd etmesi O'nun mağfiretidir.

SONSÖZ

İşte bu ve bunun benzerleri peygamberlerin ve velilerin ilmidir. Onlar O'nun tedbirine işte bu ilimle muttali olurlar. O'na karşı ubudiyeti de bu ilimle kaim kılarlar.

O KİMSE ise ilmin bu nevinden perdesi kaldırıldığı için "**gaybul a'lâ**" da onu çözer, hatta mülkün sahibini dahi mülahaza eder. Sonra da düzeltilir, ıslah edilir, edeplenir, sakındırılır, arınır, güzelleşir, genişletilir ve fakirliğe erişir. Evliya meclislerinden olan "**meclisül a'lâ**" da Rabbinin huzurunda ıslah edilerek Allah velâyetinin tamamlanması onunla gerçekleşir. O'na yüz yüze gelerek münacat eder ve artık kendisi için ayrılmış olan en ulu ilâhî meclise girer. O'nun katından "**fena ül-ekber**" ile dönerek yeryüzünde ubudiyet onunla kaim olur.

SONSÖZ'E CEVAP

Hakim Tirmizi Hazretleri'nin Hatmül Evliya'dan sormuş olduğu sorular bu son söz ile nihayete ermektedir. Hakim Tirmizi, bu sualler ile Hatmül Evliya vasfını anlatmaya çalışmıştır.

O halde bu sualler neden sorulmuştur? Bu anlatım ve sualler onun makamı itibariyle, Hatmül Evliya ile ilgili, idrakini ve irfanını ifade etmektedir.

Bu sualler Hatmül Evliya değil, Hatmül Velâyet makamının anlayış ve idrakine göre değerlendirilmeye çalışılmıştır. Böylelikle Allah'ın velâyetinin hususiyeti ifade edilmeye çalışılmıştır.

Hakim Tirmizi hazretlerinin soruları genel olarak sıfatî Velâyet makamından sorulmuştur. Ancak soruların tevcih edildiği makam Zati Velâyet makamıdır. Bu bakımdan sorular ile cevaplar arasında ki makam farkına dikkat çekmek isteriz.

Hakim Tirmizi Hazretleri sorularının nihayetindeki paragrafta, Hatmül Veli'nin makam ve derecesini ifade etmiştir. Ancak o makama tevcih edilen sorular ifade edilmek istenen makamın seviyesinde değildir.

Hatmül Evliya yeryüzünde belirmiş olan bir gönlü işaret eder. Hatmül Velâyet ise Allah'ın, "**Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım**" arzusundaki tecelliyat ve tatbikatın ana fikridir.

Hatmül Evliya bir kişiyi işaret eder. Hatmül Velâyet ise Allah'ın velâyet arzusunun âlemleri kapsayan tecelliyatının ifade edilmesidir. Hatmül Velâyet Allah'ın velâyet arzusunun düsturudur.

ELL HACC HÜSEYİN VEDAD